

KONFERENCIJOS

DVASINĖS VERTYBĖS KULTŪROS STRUKTŪROJE

Tokiu pavadinimu 1989 m. balandžio 14 d. Vilniaus universitete įvyko respublikinė mokslinė konferencija. Ją surengė Vilniaus universiteto Filosofijos katedra bei Lietuvos filosofų draugija.

Konferencijos reikalingumą sąlygojo padidėjęs visuomenės dėmesys kultūros problematikai pertvarkos bei tautinio atgimimo sąlygomis. Filosofinėje literatūroje neretai pateikiami skirtingi šios problematikos nagrinėjimo aspektai: aksiologiniai, technologiniai, semiotiniai, antropologiniai, sociologiniai ir kt. Įvykus konferencija taip pat parodė filosofinio kultūros supratimo nevienalytiškumą bei daugiaprasmiškumą.

Konferencijos darbas vyko trijose sekcijose: "Kultūrologijos ir aksiologijos teorinės problemos", "Tautinės kultūros vertybės", "Dvasinė kultūra. Kultūrologijos istorija." Buvo perskaityta 19 pranešimų. Be Lietuvos tyrinėtojų, konferencijoje dalyvavo mokslininkų iš Lenkijos Respublikos.

Įžanginiu žodžiu konferencija pradėjo ir pirmosios sekcijos darbai vadovavo VU Filosofijos katedros vedėjas prof. E. Nekrašas. Pirmąjį pranešimą perskaitė Lodzės universiteto (LR) Estetikos katedros adjunktė J. Ciševska. Ji daugiausia dėmesio skyrė kultūros bei vertybių sampratai Romano Ingardeno filosofijoje. Krokuvos (LR) Jogailos universiteto profesorius J. Lipecas taip pat nagrinėjo aksiologinio kultūros

apibrėžimo bei vertybių klasifikacijos problemų ontologinius ir antropologinius aspektus. S. Jankauskas (Vilnius) teigė, kad antikos filosofija, kaip teorinio mąstymo apraška, nužyminti pagrindines vertybes - Gerį, Grožį, Tiesą, yra pirmoji kultūros savimonės apraška. L. Karpovas (Kaunas) analizavo aksiologinius praktinio pažinimo aspektus, aptardamas sąvokų ir vertybių santykį, o R. Kacevičius (Vilnius) - natūralizmo ir antinaturalizmo srovių aksiologijoje ištakas bei raidą. E. Gendrolis (Kaunas) pranešimas buvo skirtas kultūros bendrosios ir specifinės evoliucijos santykiui (europocentrizmas ir etnocentrizmas) bei šio santykio teorinei interpretacijai. E. Krakauskas (Vilnius) iškėlė dvasinių vertybių tikrovės klausimą ir aptarė dvasinio gyvenimo civilizuotame pasaulyje problemą. L. Donskis (Vilnius) apžvelgė istorizmo fenomeną, jį siejdamas su kultūros krizių problema. Pasirinkta tema pranešėjui suteikė galimybę aptarti kai kurias problemiškas šiuolaikinės istoriosofinės ir kultūrologinės mūšies tendencijas.

Antrosios sekcijos darbą pradėjo A. Varanavičius (Klaipėda), kuris iškėlė kultūros generavimo pagrindinio vieneto klausimą, pabrėždamas, kad ne individas, bet tauta yra kultūros kūrimo vienetas. V. Leonavičius (Kaunas) pasisakė tautos kultūros vertės kitimo klausimu, nurodydamas, kad tautos kultūros vertę sąlygoja ne tik paveldima kultūra, bet ir tautinės bendrijos integracijos bei diferenciacijos procesų ypatumai, t.y. ne tik kultūros tautinis savitumas, bet ir

socialinės raidos sąlygotas atskirų tautų grupių kultūrinės savimonės (identifikacijos) kitimas. L. Gavrilenkienės (Vilnius) pranešimas buvo skirtas naujai funkcionaliai kultūros vertybių sistemai aptarti. Pranešėja analizavo nūdienos kultūroje vykstančių esminių pakitimų psichologinį aspektą. Literatas V. Rimša (Kaunas) iškėlė hipotezę apie senovinės Kretos kultūros baltiškąją kilmę. Diskusijose, kuriose pasisakė K. Stoškus, E. Gendrolis, V. Leonavičius, L. Donskis, L. Gavrilenkienė, A. Varanavičius, E. Krauskas, K. Masulis, kalbėta apie tautinės ir bendražmogiškosios kultūrų bei vertybių santyki, ginčytasi dėl kai kurių plačiai paplitusių sąvokų vartojimo. Doc. K. Stoškus, vadovavęs antrosios sekcijos darbui, pastebėjo prie Lietuvos filosofų draugijos suburtą atskirą kulturologijos seminarą, kuris padėtų nuodugniau tyrinėti šias problemas.

Trečiajai sekcijai vadovavęs doc. N. Jursėnas (Vilnius) savo pranešimą skyrė estetikos bei meno filosofijos santykio klausimui. Dvasinės kultūros problemos buvo gvildinamos D. M. Stančienės (Vilnius) ir D. Staponkutės (Šiauliai) pasakymuose. Nemažai pranešimų buvo skirta kulturologijos istorijos klausimams: B. Nikiforova (Vilnius) kalbėjo apie M. Eliadės religinę filosofiją, G. Adelšinas (Vilnius) analizavo idealo dialektiką Hegelio filosofijoje, R. Misiukevičius (Kaunas) supažindino su asmens vertės problemos samprata Makso Šturmio filosofijoje, Z. Norkus (Vilnius) pateikė Franco Brentano bei Džordžo Mūro etinių aksiologinių teorijų lyginamąją analizę, aptarė F. Brentano episteminių savaiminių gėrio apibrėžimą. Pranešėjas pabrėžė būtinybę turinti lietuviškąją aksiologinę terminologiją, atsizvelgti į metaetinių tyrinėjimų rezultatus. Šiai minčiai pritarė diskusijos dalyviai.

Konferencija pratęsė kulturologinių

bei aksiologinių tyrinėjimų tradiciją Lietuvos filosofijoje ir dar kartą parodė neatidėliotina kultūros filosofinio nagrinėjimo būtinybę. Plačiau su konferencijoje pateikta medžiaga galima susipažinti išleistose pranešimų tezėse: Kultūra ir vertybės. Ats. red. E. Nekrašas, sudarytojas Z. Norkus. - V. 1989. - 58 p.

A. Urotonavičius

TOTALITARIZMAS IR DEMOKRATIJA

1989 m. rugsėjo 22 d. Vilniuje Lietuvos filosofų draugija surengė simpoziumą "Totalitarizmas ir demokratija". Pagrindinis susirinkusiųjų siekis buvo suformuluoti ir filosofiskai apmąstyti mūsų šiuo metu nepakankamai gvildintais šiuo politinių struktūrų raidos problemomis.

Pokalbį pradėjo Draugijos Prezidentas E. Nekrašas (VU) pranešimu "Platonas, arba totalitarizmo ištakos". Pasak pranešėjo, Platonas pirmasis išreiškė idėją, jog tobuloje valstybėje būtina visų gyvenimo sferų reglamentacija. Konstruodamas idealios valstybės modelį, graikų filosofas tobulybę siejo su tuo, kas amžina ir nekintama, todėl ir valstybės institutų stabilumas jo teorijoje tampa jos patikimumo prielaida.

H. Arnašius (FSTI) pranešime "Absoliučios sąmonės veiksmas" totalitarizmo genezę peržvelgė per sąmonės sklaidos tendencijas: viena vertus, ji siekianti amžinybės, antra vertus, linkstanti suvarkyti ir atriboti sau visatos dalį. Sąmonės esmė - tapimas, nesutampantis nei su glaustu suskirstymu, nei su visybės aprėpimu. Nepripažinusi savo esmės, ji susingstanti ir susitelkianti ties vienu, aiškia ir galutine tvarka. Be to, pranešėjas analizavo "totalitarizmo